

Grensoverschrijdend gedrag in het pastoraat doet ernstige inbreuk op het vertrouwen in de gemeente.

Serie: Grenzen en vertrouwen in de kerkelijke gemeente - 3

Als kampvorming dreigt

In het pastoraat zijn veiligheid en vertrouwen basisvoorwaarden voor het gemeente-zijn. Grensoverschrijdend gedrag doet daar een ernstige inbreuk op.

Het kost veel inzet en wijsheid om evenwichtig met die situatie en de gevolgen om te gaan. Het komt aan op: signalen serieus nemen en betrouwbaar omgaan met mensen. Dat is bij seksueel grensoverschrijdend gedrag complex. Externe hulp is nodig.

De opstelling van daders helpt zelden mee om geschonden veiligheid en vertrouwen te herstellen. Dat is te begrijpen: zij hebben veel te verliezen. Er zijn ook mechanismen werkzaam waarbij de ernst van misbruik verdoezeld wordt. Het voor de volle honderd procent inzien, erkennen en uitspreken van verantwoordelijkheid en schuld is vaak niet aan de orde. Als seksueel misbruik naar buiten gebracht wordt, treden er andere mechanismen in werking. De dader doet er alles aan om grensoverschrijdend gedrag te verstoppen, te vergoelijken of af te splitsen. Het is nodig goed te begrijpen wat dit is en hoe het werkt, vooral omdat deze gedragingen doorwerken in de reacties in de kerkenraad en binnen de gemeente. Zowel op het moment dat misbruik naar buiten komt als maanden later.

MECHANISMEN:

A) Verstoppen

Het eerste mechanisme is verstoppen. Bij verstoppen ontkent de dader grensoverschrijdend gedrag of erkent hij alleen bepaalde feiten waar hij/zij niet onderuit kan. Wat er verder gebeurd is, laat hij weg. Wat verborgen kan blijven, blijft verborgen of wordt vaag gehouden.

B) Vergoelijken

Bij vergoelijken spelen verontschuldigen of 'goedpraters' een centrale rol. Voorbeelden: 'Zij heeft me toch zelf ontvangen op haar kamer'. 'Hij belde me zelf om hulp'. 'Ze had behoefte aan troost'. 'We hadden het sámen fijn, we hebben sámen genoten'. Of: 'We hebben sámen om vergeving gevraagd'. Het zondige en schadelijke gedrag wordt 'verdund' door de verantwoordelijkheid ten onrechte weg te schuiven of te verdelen.

C) Splitsen

Bij 'splitsen' zijn er grote tegenstellingen in een persoon en zijn gedrag. Zo kan iemand moeilijke, veroordelende gevoelens en gedachten wegdrücken, zodat datgene wat fout is ver weg lijkt. Goede kanten kunnen juist benadrukt en getoond worden. De ernst van seksueel misbruik wordt weggeduwd door het als zwakke momenten van de 'oude mens' te zien. Of door te benadrukken dat hij tegenwoordig toch zoveel goede dingen doet. Zo worden herinneringen aan slechte, verkeerde handelingen in een ver verborgen hoekje opgeborgen, afgesplitst. Je wilt er niet aan herinnerd worden, want herinneringen roepen angst en schuld op.

Tegenstellingen in de kerk

In een artikel in "Dienst" (2021-04) schrijft ds. K. van Dusseldorp onder de titel 'De gemeenschap verscheurd, over 'splitting' in de kerkelijke gemeente', vooral over het laatste mechanisme, splitsen. Hij doet dit aan de hand van een onderzoek van dr. B. Wiene naar dit splitsen in de kerk bij seksueel misbruik. Het is inzicht gevend en daarom goed daar iets van door te geven.

Als een zo gevoelige kwestie als seksueel misbruik bij een kerkenraad bekend wordt, is het risico groot dat er twee kampen ontstaan: degenen die geloven wat gezegd wordt, en zij die het niet geloven. Dit kan zich ook gemakkelijk binnen de gemeente gaan voordoen. Als degene die beschuldigd wordt door een bepaald soort 'goed gedrag' (bij voorbeeld door schuld te willen belijden), mensen aan zijn kant gaat trekken, kunnen de tegenstellingen zomaar worden aangescherpt. Zo wordt de indruk versterkt dat de persoon in kwestie echt het goede wil doen en het kwade verleden wil afsluiten. Dat ondertussen de ernst van wat gedaan is nog steeds overeind staat en dat het slachtoffer nog steeds erg beschadigd is, is bij de dader niet in beeld. Hij houdt of neemt afstand van zijn verkeerde kant en benadrukt het goede van zichzelf, zowel in zijn gedrag als in geestelijk opzicht. Door deze opstelling wordt de ander gedwongen partij (voor de dader) te kiezen. Ds. Van Dusseldorp stelt dat deze druk ook pastoraal ingekleurd kan worden: 'Je moet het gebeuren ook een keer achter je laten en weer vooruitkijken', en: 'We leven in de kerk toch allemaal van vergeving'. Zulke uitspraken richten bij het slachtoffer nog meer schade aan. En de kerk, de dominee en de ouderlingen worden op deze manier voor het slachtoffer (nog meer) onveilig terrein. Zo ontstaan binnen de kerkenraad en de gemeente schadelijke tegenstellingen. Daarbij wordt het kwaad geïsoleerd en opgeborgen in een ver hoekje. De zonde wordt losgemaakt van de zondaar. Men neemt het voor de dader op. Bij voorbeeld zo: 'Hij heeft zijn zonden beleden en we mogen de zondaar toch niet afwijzen'.

Deze ontwikkeling veroorzaakt tegenstellingen. De dader zal, al naar gelang een ambtsdrager voor of tegen hem is, met de ene wel willen spreken en met de andere niet. Broeders worden op die manier tegen elkaar uitgespeeld. Zo worden kerkenraadsleden, net als familieleden en vrienden, ingedeeld in goed of kwaad, zwart of wit.

Om deze mechanismen te onderkennen en de processen bij te sturen, is hulp van buitenaf nodig en nuttig.

(volgende week het laatste deel)

P. Eikelboom, Ede